

SERD**Görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi**Meral Coşkun¹, Muhammet Emin Kayserili²**Başvuru:** 22. 11. 2018**Kabul:** 27. 12. 2018

Alıntılama Önerisi: Coşkun, M., & Kayserili, M. E.. (2018). Görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Studies in Educational Research and Development*, 2(2), 115-143.

Öz

Bu araştırmanın amacı, görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeyini cinsiyet, yaş, medeni durum, mesleki kıdem, görev yapılan okul türü ve mezun olunan fakülte değişkenleri açısından incelemektir. Araştırma nicel araştırma yaklaşımlarından betimsel tarama (survey) tekniği ile yürütülmüştür. Uygun örnekleme tekniği kullanılarak 275 görsel sanatlar öğretmenine ulaşılmıştır. Veriler, Duran ve Tezer (2005) tarafından geliştirilen Sanat Benlik Kavram Ölçeği kullanılarak elde edilmiştir. Veriler, Kolmogorov-Smirnov, Shapiro-Wilk, Mann-Whitney U, Kruskal-Wallis ve bağımsız gruplar t-testi ile analiz edilmiştir. Verilerin analizi sonucunda görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeyleri, cinsiyet, yaş, medeni durum, mesleki deneyim değişkenlerine göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Buna karşılık görev yapılan okul türü değişkenine göre bilim sanat merkezleri ve güzel sanatlar liselerinde çalışan öğretmenler lehine anlamlı bir farklılık olduğu; güzel sanatlar fakültesi mezunu görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeyinin eğitim fakültesi mezunu görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavramında anlamlı olarak yüksek olduğu tespit edilmiştir. Veri analizi sonucunda ulaşılan bulgular, benlik kavramının sosyolojik ve psikolojik boyutları açısından yorumlanmış; ilgili literatür ışığında tartışılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sanat benlik kavramı, sanat benlik kavramı ölçeği, görsel sanatlar öğretmenleri

¹ ORCID: 0000-0001-7471-8873, Artvin Çoruh Üniversitesi, Artvin Meslek Yüksekokulu, meralcoskun@yahoo.com

² Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, m.eminkayserili@atauni.edu.tr

Abstract

The present study was conducted in survey research method, which is one of the quantitative research approach. Research sample consisted of 275 fine arts teachers through convenience sampling. Data was collected through the Art Self-Concept Scale developed by Duran and Tezer (2005). Data was analyzed through Kolmogorov-Smirnov, Shapiro-Wilk, Mann Whitney U, independent t-test. As a result of the data analysis it was determined that level of fine arts teachers' art self-concept do not vary in terms of gender, age, marital status, and professional experience variables however there is a significant difference in favor of the fine arts teachers working in science art centers, fine arts high schools in terms of type of the school, there is a significant difference in favor the fine arts teachers who graduated from fine arts faculties in terms of type of the faculty. Findings, obtained through the data analysis, were interpreted with respect to sociological and psychological aspects of the self-concept, discussed in the light of the relevant literature, suggestions were made.

Keywords: Self-concept, art self-concept scale, fine arts teachers

Giriş

İnsanoğlunun temel amaçlarından birisi de içinde bulunduğu topluma uyum sağlamadır. Bu amaçla insanoğlu "*Ben kimim? Neden buradayım? Hayatım ne anlama geliyor? Nerden geldim? Seviliyor muyum? Sevebilir miyim? Değişebilir miyim?*" gibi benliğe ilişkin sorularını sorar ve cevap arar. Benlik, dil ile birlikte ortaya çıkan, bireylerin kendilerine atfettiği ve insan varlığının genel özelliklerini yansıtan organize düşünce, kimlik, duygular ve dürtüler bütünü olarak tanımlanabilir. Çağdaş psikolojide benlik, bireyin tecrübe ve yaşantılarından organize edilen ve bireyin kişiliğini yansıtan bilişsel şemalar olarak da tanımlanmaktadır (Owens ve Samblanet, 2013).

Benlik, benlik saygısı, benlik algısı, öz-yeterlilik, benlik tutarlılığı gibi birbiri ile ilişkili yapıları içerir. Bu yapılardan bir tanesi de benlik kavramıdır. Mead (1934), benlik kavramını, bireyin sosyal etkileşim sürecinde başkalarının kendisine nasıl davrandığına ilişkin algısı olarak açıklamıştır. Lecky (1945) benlik kavramını, kişiliğin özü olarak tanımlamıştır. Gecas (1982), benlik kavramını bireyin düşünsel, sosyal ve sembolik aktivitelerinde kendisine atfettiği değer olarak tanımlamıştır. Epstein (1973), bireyin belli bir nesne veya olay ile ilgili yaşantılarından yola çıkarak kendisi hakkındaki değerlendirmeler şeklinde tanımlamıştır. Epstein (1973)'e göre bireyin belli bir olay veya duruma ilişkin kendisi hakkındaki inancı, bilgisi, ve

değerlendirmesi benlik kavramının temelini oluşturur. Shavelson, Hubner ve Stanton (1976) benlik kavramını, bireyin sosyal etkileşim sürecinde geçirmiş olduğu yaşantılara ilişkin kendisine yönelik algı ve değerlendirilmesi olarak tanımlamıştır. Markus (1979)'a göre ise benlik kavramı, benlik ile bilginin algılanmasını, işlenmesini, yorumlanmasını ve değerlendirilmesini düzenleyen bilişsel genelleştirmelerdir.

Benlik kavramının toplumsal boyutu olduğu gibi psikolojik boyutu da vardır. Benlik kavramı kişiliğin özü olarak ele alındığında, kişiliğe sistematik bir temel sağladığı ifade edilebilir. Çünkü kişilik, birbiriyle uyumlu ve tutarlı değerlerden müteşekkildir. Benlik kavramı ise belli bir sosyal ortam veya olay karşısında bireyin sahip olduğu düşünce ve duygular bütünü olduğundan, aynı ortam ve olaylar karşısında birey, benlik kavramına bağlı olarak birbiriyle tutarlı ve uyumlu davranışlar sergileyecektir. (Lecky, 1945). Kişiliğin bünyesindeki kavramlar, birleştirilmiş bir sistem altında yapılandırılır. Bu nedenle benlik kavramı kişiliğin özüdür ve bütün kişilik yapısı içerisinde hangi kavramların özümüneceğini belirlemede önemli rol oynar. Kişiliğin yeni fikir ve değerleri özümsemesi veya reddetmesi, eskilerini değiştirmesi nedeniyle kişilik yapısının dinamik bir yapı arz eder. Bu süreçte tek amaç vardır, o amaç ise bütünlüğe ulaşma ve onu korumadır (Epstein, 1973).

Benlik kavramı, sosyolojik olarak ele alındığında bireyin rol ve kimliklerinin hiyerarşik düzeni olarak değerlendirilebilir. Benlik kavramı, bireyin kendi kimlikler hiyerarşisini oluşturmada çok önemli rollere sahiptir. (Stryker, 2000). Mead (1934)'e göre sosyal rol ve kimlikler kadar benlik kavramı vardır. Yani her bir sosyal rol ve kimlik kadar bireyde benlik kavramının gelişir. Kimlik, genel olarak bireyin içselleştirdiği rollerdir. Rol ise belli bir sosyal statü veya pozisyonla ilgili davranışsal beklentilerdir (Gecas, 1982). Bazı roller birey için daha önemli iken bazı roller birey için daha az önem ihtiva edebilir (Epstein, 1973). Bu anlamda, birey her bir rol ve kimlik için bir benlik kavramı geliştirebilir. Kadın bir görsel sanatlar öğretmeni, hem anne hem eş, rollerine sahip olabilir. Görsel sanatlar öğretmeni için anne rolü ve ona dayalı olarak gelişen benlik kavramı, diğer rollerine bağlı olarak gelişen benlik kavramına göre daha önemli olabilir. Başka bir kadın görsel sanatlar öğretmeni ise öğretmen rolüne dayalı olarak gelişen benlik kavramını, diğer rollere ilişkin olarak gelişen benlik kavramlarından daha önemli görebilir.

Birey toplumsal yaşamında farklı alanlara yönelik benlik kavramı tasarımı geliştirebilir. Benlik kavramı bireyin toplumsal rol, statü ve kimliklerine, sosyal

etkileşimde kendine atfetmiş olduğu değere bağlı olarak geliştirilir. Bu bilgiden yola çıkarak sanat benlik kavramı, bireyin sanat faaliyetleri sırasında aldığı dönütlere bağlı olarak gelişen kendine dönük algı ve değerlendirmesi olarak tanımlanabilir.

Araştırmanın Önemi

İnsan davranışının arka planında bulunan bilişsel ve duyuşsal bileşenleri açıklamak, psikoloji biliminin en önemli amacı haline gelmiştir (Vernon, 2014). Bu duygusal ve duyuşsal bileşenlerden bir tanesi de benlik kavramıdır. Benlik kavramı, başarı ve motivasyonun temel unsuru olduğundan eğitim ve sosyalleşme süreci açısından önemli işlevlere sahiptir ve dikkate değer sonuçlara yol açar. Bireyin belli bir olay veya duruma yönelik olarak benlik kavramının yüksek olması, o alandaki performansını, iyi oluş düzeyini, motivasyon düzeyini, başarı yönelimini artırması ile sonuçlanır. Eğitim sürecinin en önemli bileşenlerinden birisi olan ve öğretimsel işlemlerin karar vericisi ve uygulayıcısı olan öğretmenlerin benlik kavramı düzeylerinin yüksek olması mesleki performansı artırabilir.

Sanatsal beceri, estetik beğeni ve algının geliştirilmesi formel eğitim sürecinde öğrencilerde geliştirilmesi gereken becerilerden birisi de sanatsal becerilerdir. Formel eğitim sürecinde sanatsal becerilerin kazandırılmasında üç faktör bulunmaktadır. Bu faktörler öğretim müfredatı, öğrenme ortamı ve öğretmendir. Görsel sanatlar öğretmeninden, öğrencilerin sanatsal yetenek ve becerilerini keşfetmesi, kullanacağı öğretim stratejilerinde ve tasarlayacağı sınıf içi öğretim etkinliklerinde öğrencilerin sanatsal gelişim ve beceri düzeyi açısından farklılıklarını göz önüne alması, etkinlikleri sistematik bir şekilde planlaması ve uygulaması, öğrencilerin sanatsal ve estetik becerilerinin gelişimlerini izlemesi beklenmektedir.

Bireyin sanatsal faaliyet ve etkinliklerde, çevreden aldığı dönütlere dayalı olarak kendi becerilerine ilişkin tasarladığı öz-değerlendirmeleri olan sanat benlik kavramı, görsel sanatlar öğretmenlerinin kendilerini öğretim sürecinde, sanatsal işlerde yeterli görmesine neden olur. Bu durum görsel sanatlar öğretmenlerinin iyi oluş düzeyini artırabilir. Böylesi bir artış, görsel sanatlar öğretmenin mesleki performansını geliştirerek öğrencilerin sanatsal faaliyetlere karşı olumlu tutum geliştirmesini sağlayabilir. Bir başka anlatımla sanat benlik kavramı, görsel sanatlar öğretmenlerinin mesleki performansı ve yeterlilik düzeyini yordayıcı işleve sahiptir.

Görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeyinin cinsiyet, yaş, mesleki kıdem, medeni durum, görev yapılan okul türü ve mezun olunan fakülte değişkenleri açısından, sanat benlik kavramını olumsuz etkileyen değişkenler ve faktörlere karşı gerekli önlemlerin alınmasını sağlayabilir.

Varsayımlar

1. Araştırmada kullanılan Sanat Benlik Kavramı Ölçeği geçerli ve güvenilir bir ölçme aracıdır.
2. Sanat Benlik Ölçeği, veri toplamada amaca hizmet eder niteliktedir.
3. Araştırma örnekleminde yer alan öğretmenler, çalışmaya gönüllü olarak katılmışlardır.
4. Çalışmaya katılan görsel sanatlar öğretmenleri, Sanat Benlik Kavramı Ölçeğinde yer alan maddelere, kendi sanatsal yaşantılarına dayalı olarak tutarlı ve objektif cevaplar vermişlerdir.

Sınırlılıklar

1. Bu araştırma 2015-2016 eğitim öğretim yılında görev yapan ve araştırma örnekleminde yer alan görsel sanatlar öğretmenleri ile sınırlıdır.
2. Araştırma sürecinde elde edilen veriler Sanat Benlik Kavramı Ölçeği ile sınırlıdır.
3. Araştırmada varılan sonuçlar cinsiyet, yaş, medeni durum, mesleki deneyim, görev yapılan okul türü, mezun olunan fakülte türü değişkenleri ile sınırlıdır.

Yöntem

Araştırma Deseni

Bu araştırmada görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeylerinin, yaş, cinsiyet, medeni durum, mezun olunan fakülte türü, mesleki kıdem, görev yapılan okul türü değişkenlerine göre incelenmesi ve yordanması amaçlanmıştır. Bu

amaçla nicel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Nicel araştırma yaklaşımı, deneysel yöntem, korelasyonel yöntem ve betimsel tarama yöntemi olmak üzere üç yöntemi kapsamaktadır (Cohen, Manion ve Morrison, 2007; Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2012). Görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeyleri, yaş, cinsiyet, medeni durum, mesleki deneyim, mezun olunan fakülte türü, görev yapılan okul türü değişkenlerine göre inceleneceği için betimsel yöntem kullanılmıştır.

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi ve özel okullarda görev yapmakta olan görsel sanatlar öğretmenleri oluşturmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi ve özel okullarda görev yapmakta olan bütün görsel sanatlar öğretmenlerine ulaşmak, zaman ve imkan sınırlılıkları, yüksek maliyet ve ulaşım zorlukları gibi nedenlerle imkansızdır. Bu nedenle bulgu ve sonuçların tüm evrene genellenebilmesini ve evrenin temsil edilmesini sağlayan örnekleme stratejileri kullanılmıştır. Evrende yer alan görsel sanatlar öğretmenlerinin bir listesinin olmaması, 81 ilin Milli Eğitim Müdürlüklerinin hepsinden yasal izin alınamaması gibi nedenlerle en güçlü örneklem tekniklerinden seçkisiz örnekleme tekniği kullanılamamıştır. Bu nedenle örneklem, evrende yer alan ulaşılabilir ve gönüllü görsel sanatlar öğretmenlerinden oluşturulduğu için uygun örneklem tekniği (convenience sampling) kullanılarak oluşturulmuştur. Uygun örneklem tekniğine dayalı olarak Adıyaman, Amasya, İzmir, Malatya, Samsun, Aksaray, Şanlıurfa, Karaman, Ordu, İl milli eğitim müdürlüklerinden izin alınmış ve 275 görsel sanatlar öğretmenine ulaşılmıştır. Araştırma örnekleme ilişkin bilgiler, Tablo 1, Tablo 2, Tablo 3, Tablo 4 ve Tablo 5 ve Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 1. Araştırma Örnekleminde Yer Alan Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

Cinsiyet	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kadın	184	66.9
Erkek	91	33.1
Toplam	275	100.0

Araştırmaya 184 kadın (% 66.9), 91 erkek görsel sanatlar öğretmeni olmak üzere toplam 275 görsel sanatlar öğretmeni katılmıştır.

Tablo 2. Araştırma Örnekleminde Yer Alan Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin Yaş Değişkenine Göre Dağılımı

Yaş Dönemi	Frekans (f)	Yüzde (%)
İlk Yetişkinlik (20-39)	214	77.8
Orta Yetişkinlik (40-60)	61	22.2
Toplam	275	100.0

Araştırma örnekleminde yer alan görsel sanatlar öğretmenlerinin yaşları, ilk yetişkinlik (20-39), orta yetişkinlik (41-60) ve yaşlı (61 ve üstü) şeklinde kategorize edilmiştir (APA, 1987). Araştırmaya ilk yetişkinlik döneminde yer alan 214 görsel sanatlar öğretmeni (% 77.8) katılırken, orta yetişkinlik döneminde yer alan 61 görsel sanatlar öğretmeni (% 22.2) katılmıştır. Buna karşılık yaşlı dönemde yer alan görsel sanatlar öğretmeni araştırma örnekleminde yer almamıştır.

Tablo 3. Araştırma Örnekleminde Yer Alan Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin Medeni Durum Değişkenine Göre Dağılımı

Medeni Durum	Frekans (f)	Yüzde (%)
Evli	200	72.7
Bekar	75	27.3
Toplam	275	100.0

Araştırmaya katılan görsel sanatlar öğretmenlerinin 200'ü (% 72.7) evli iken 75'i (% 27.3) bekadır.

Tablo 4. Araştırma Örnekleminde Yer Alan Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin Mesleki Deneyim Değişkenine Göre Dağılımı

Mesleki Kıdem	Frekans (f)	Yüzde (%)
1-10 Yıl	139	50.5
11-20 Yıl	105	38.2
21-30 Yıl	24	8.7
31-40 Yıl	7	2.6
Toplam	275	100.0

Araştırmaya katılan görsel sanatlar öğretmenlerinin mesleki deneyimleri, 10 yıllık dönemler halinde düzenlenmiştir. Araştırma örnekleminde mesleki kıdemi 1-10 yıl arasında olan 139 görsel sanatlar öğretmeni (% 50.5), 11-20 yıl arasında olan 105 görsel sanatlar öğretmeni (% 38.2), 21-30 yıl arasında olan 24 görsel sanatlar öğretmeni (% 8.7) ve 31-41 yıl arasında olan 7 görsel sanatlar öğretmeni (% 2.6) yer almıştır.

Tablo 5. Araştırma Örnekleminde Yer Alan Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin Görev Yapılan Okul Türü Değişkenine Göre Dağılımı

Okul Türü	Frekans (f)	Yüzde (%)
İlkokul	10	3,6
Ortaokul	162	58.9
Anadolu Lisesi	38	13.8
Fen Lisesi	5	1.8
Meslek Lisesi	20	7.3
Bilim Sanat Merkezi	13	4.7
Güzel Sanatlar Lisesi	27	9.9
Toplam	275	100.0

Örnekleme oluşturan görsel sanatlar öğretmenlerinin 10' u (%3.6) ilkokulda, 162'si (% 58.9) ortaokulda, 38'i (% 138.8) Anadolu Lisesinde, 5'i (% 1.8) fen lisesinde, 20'si (%7.3) meslek lisesinde, 13'ü (% 4.7) bilim sanat merkezinde, 27'si (% 9.9) güzel sanatlar lisesinde görev yapmaktadır.

Tablo 6. Araştırma Örnekleminde Yer Alan Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin Mezun Olunan Fakülte Türü Değişkenine Göre Dağılımı

Fakülte Türü	Frekans (f)	Yüzde (%)
Eğitim Fakültesi	246	89.5
Güzel Sanatlar Fakültesi	29	10.5
Toplam	275	100.0

Araştırmaya katılan görsel sanatlar öğretmenlerinin 246'sının (% 89.5) eğitim fakültesi güzel sanatlar eğitimi resim-iş öğretmenliği bölümünden, 29'nun (% 10.5) güzel sanatlar fakültesinden mezun oldukları tespit edilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veriler elde etmek için Duran ve Tezer (2005) tarafından geliştirilen Sanat Benlik Kavramı Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek tek faktörü içermekte ve 10 maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki bütün maddeler olumludur bu nedenle verilerin girişinde ters kodlama yapılmamıştır. Sanat Benlik Kavramı Ölçeği 5'li derecelendirme likert tipi bir ölçektir. Derecelendirme, "Kesinlikle Katılmıyorum, Katılmıyorum, Kararsızım, Katılıyorum ve Kesinlikle Katılıyorum" şeklinde düzenlenmiştir. Ölçeğin Cronbach-Alpha iç tutarlılık katsayısı .92 olarak tespit edilmiştir. Test tekrar test yolu ile elde edilen güvenilirlik katsayısı ise .71 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlara dayalı olarak Sanat Benlik Kavramı Ölçeğinin görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeylerini ölçmede geçerli ve güvenilir sonuçlar vereceği sonucuna ulaşılmıştır.

Bulgular

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Cinsiyet değişkenine ilişkin verilerin analizinde kullanılacak istatistiki test tekniğine karar vermek için, normal dağılım test edilmiştir. Normal dağılım varsayımı Kolmogorov-Smirnov Testi ile sınanmıştır (Field, 2009).

Tablo 7. Cinsiyet Değişkenine Ait Verilerin Normal Dağılım Test Sonuçları

Cinsiyet	N	Kolmogorov-Smirnov (K-S)	$\bar{X}$	Standart Sapma (SS)
Kadın	184	.00	41.28	5.30
Erkek	91	.00	39.72	9.43

Yapılan analiz sonucunda cinsiyet değişkenine ilişkin verilerin normal dağılmadığı gözlenmiştir ($p < .05$). Bu nedenle görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeyinin cinsiyete göre değişmediğinin test edilmesi için parametrik olmayan test tekniklerinden *Mann Whitney U* testinden yararlanılmıştır (Mann ve Whitney, 1947; Field, 2009).

Tablo 8. Cinsiyet Değişkenine İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Ölçüm	Cinsiyet	N	Ortalama Sırası	Sıraların Toplamı	Mann Whitney U	P
Sanat Benlik Ölçeği	Kadın	184	143.26	7405.00		.11
	Erkek	94	127.37			

* $p = .05$

Mann Whitney U testi sonucunda kadın görsel sanatlar öğretmenlerinin Sanat Benlik Ölçeğinden almış oldukları puan ortalaması, erkek görsel sanatlar öğretmenlerinin

puan ortalamasından daha yüksek olmasına rağmen bu farkın anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($p > .05$).

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Yaş değişkenine ilişkin alt problemin test edilmesinde istatistiki test tekniğine karar vermek normallik varsayımı test edilmiştir. Yaş değişkenine ilişkin her kategoride 30'dan fazla görsel sanatlar öğretmeni olması nedeniyle Kolmogorov-Smirnov testinin .05 anlam düzeyinde kullanılmasına karar verilmiştir. Cinsiyet değişkenine ilişkin Kolmogorov-Smirnov testine ilişkin bulgular Tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9. Yaş Değişkenine Ait Verilerin Normal Dağılım Test Sonuçları

Yaş Dönemi	N	Kolmogorov-Smirnov (K-S)	$\bar{X}$	Standart Sapma (SS)
İlk Yetişkinlik (20-39)	214	.00	40.80	7.32
Orta Yetişkinlik (40-60)	61	.00	40.63	5.63

Yapılan Kolmogorov-Smirnov testi sonucunda ise yaş değişkenine ilişkin verilerin normal dağılım göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle görsel sanatlar öğretmenlerinin Sanat Benlik Kavram düzeylerinin yaş değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığının tespit edilmesinde parametrik olmayan test tekniklerinden Mann Whitney U testi kullanılmıştır (Mann ve Whitney, 1947; Field, 2009). Yaş değişkenine ilişkin Mann Whitney U testi sonuçları Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10. Yaş Değişkenine İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Ölçüm	Yaş Dönemi	N	Ortalama Sırası	Sıraların Toplamı	Mann Whitney U	P
Sanat Benlik Ölçeği	İlk Yetişkinlik (20-39)	214	138.29	29593.50	6465.50	.91
	Orta Yetişkinlik (40-60)	61	136.99	8356.50		

* $p = .05$

Mann Whitney U testi sonuçları, ilk yetişkinlik dönemindeki görsel sanatlar öğretmenlerinin Sanat Benlik Kavramı Ölçeğinden almış oldukları toplam puanların ortalaması ile orta yetişkinlik dönemindeki görsel sanatlar öğretmenlerinin Sanat Benlik Kavramı Ölçeğinden almış oldukları toplam puanların ortalaması arasında anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir ($p > .05$).

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Medeni durum değişkeninin her kategorisinde 30'dan fazla görsel sanatlar öğretmenin olması nedeniyle normallik varsayımı Kolmogorov-Smirnov testinin .05 anlam düzeyinde kullanılarak yapılmıştır. Cinsiyet değişkenine ilişkin Kolmogorov-Smirnov testine ilişkin bulgular Tablo 11'de gösterilmiştir.

Tablo 11. Medeni Durum Değişkenine Ait Verilerin Normal Dağılım Test Sonuçları

Medeni Durum	N	Kolmogorov-Smirnov (K-S)	$\bar{X}$	Standart Sapma (SS)
Evli	200	.00	40.88	7.05
Bekar	75	.00	40.46	6.77

Tablo 11'de gösterilen bulgular, evli görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeyi ile bekar görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeyinin birbirine denk düzeyde olduğunu ortaya koymaktadır. .05 anlam

düzeyinde yapılan Kolmogorov-Smirnov testi sonucunda, evli ve bekar görsel sanatlar öğretmenlerinin Sanat Benlik Kavramı Ölçeğinden almış oldukları toplam puanların normal dağılıma sahip olmadığını ve bu nedenle normallik varsayımının karşılanmadığını gözlenmiştir. Bu nedenle sanat benlik kavram düzeyinin medeni duruma göre farklılaşıp farklılaşmadığının tespit edilmesinde parametrik olmayan test tekniklerinden Mann Whitney U testinin .05 anlam düzeyinde kullanılmasına karar verilmiştir (Mann ve Whitney, 1947; Field, 2009). Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12. Medeni Durum Değişkenine İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Ölçüm	Medeni Durum	N	Ortalama lar Sırası	Sıraların Toplamı	Mann Whitney U	P
Sanat Benlik Ölçeği	Evli	200	139.41	27882.50	6465.50	.63
	Bekar	75	134.23	10067.50		

* $p = .05$

Yapılan Mann-Whitney U testi sonuçlarına dayalı olarak evli görsel sanatlar öğretmenlerinin Sanat Benlik Ölçeğinden almış oldukları puanların ortalaması ile bekar görsel sanatlar öğretmenlerinin Sanat Benlik Ölçeğinden almış oldukları toplam puanlar ortalaması arasında anlamlı bir farkın olmadığı, sanat benlik kavram düzeyinin medeni durum değişkenine göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($p > .05$).

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu alt problemde görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeyinin mesleki deneyim değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi hedeflenmiştir. Verilerin hangi istatistik test tekniği ile analiz edilebileceğine karar vermek için verilerin normal dağılım gösterip göstermediğinin tespit edilmesi

gerekir. Örnekleme 30'dan fazla 1-10 yıl, 11-20 yıl mesleki deneyime sahip öğretmenlerin yer alması nedeniyle, bu görsel sanatlar öğretmenlerinin normallik varsayımı Kolmogorov-Smirnov testi ile .05 anlamlılık düzeyinde yapılırken, 21-30 yıl ve 31-40 yıl mesleki deneyime sahip görsel sanatlar öğretmenlerinin örnekleme sayısının 30'dan az olması nedeniyle, bu görsel sanatlar öğretmenlerine ilişkin verilerin normallik varsayımının .05 anlam düzeyinde Shapiro-Wilk testi ile yapılmıştır (Field, 2009). Kolmogorov-Smirnov Testine ilişkin bulgular Tablo 13 de, Shapiro-Wilk testi bulguları Tablo 14'de gösterilmiştir.

Tablo 13. 1-10 Yıl ve 11-20 Yıl Mesleki Deneyime Sahip Öğretmenlere İlişkin Verilerin Kolmogorov-Smirnov Testi Sonuçları

Mesleki Deneyim	N	Kolmogorov-Smirnov (K-S)	$\bar{X}$	Standart Sapma (SS)
1-10 Yıl	139	.00	41.23	5.93
11-20 Yıl	105	.00	39.90	8.39

Tablo 14. 21-30 Yıl ve 31-40 Yıl Mesleki Deneyime Sahip Öğretmenlere İlişkin Verilerin Shapiro-Wilk Testi Sonuçları

Mesleki Deneyim	N	Shapiro-Wilk (S-W)	$\bar{X}$	Standart Sapma (SS)
21-30 Yıl	24	.01	41.95	6.06
31-40 Yıl	7	.16	35.87	4.92

Tablo 13 ve Tablo 14'te gösterilen bulgular, 31-40 yıl mesleki deneyime sahip görsel sanatlar öğretmenlerinin Sanat Benlik Kavramı Ölçeğinden Almış oldukları toplam puanların normal dağılıma sahip olduğunu ($p > .05$), buna karşılık 1-10 yıl, 11-20 yıl, 21-30 yıl mesleki deneyime sahip görsel sanatlar öğretmenlerinin Sanat Benlik Kavramı ölçeğinden almış oldukları toplam puanların normal dağılım göstermediğini ortaya koymaktadır (Field, 2009). Normal olmayan dağılım nedeniyle görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeyinin mesleki deneyim

değişkenine göre değişip değişmediğinin belirlenmesinde parametrik olmayan istatistik test tekniklerinden Kruskal-Wallis testinin .05 anlam düzeyinde kullanılmasına karar verilmiştir (Field, 2009, Kruskal, Wallis, 1952).

Tablo 15. Mesleki Deneyim Değişkenine Yönelik Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Ölçüm	Mesleki Deneyim	N	Ortalamalar Sırası	Ki-Kare	Serbestlik Dercesi	P
Sanat Benlik Kavram Ölçeği	1-10 Yıl	139	142.86	4.12	3	249
	11-20 Yıl	105	127.24			
	21-30 Yıl	24	158.31			
	31-40 Yıl	7	131.93			

* $p = .05$

Yapılan Kruskal-Wallis testi sonucunda görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeylerinin mesleki deneyim değişkenine göre anlamlı olarak değişmediği, 1-10 yıl, 11-20 yıl, 21-30 yıl ve 31-40 yıl mesleki deneyime sahip görsel sanatlar öğretmenlerinin Sanat Benlik Kavram Ölçeği'nden almış oldukları toplam puan ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farkın bulunmadığı gözlenmiştir ($p > .05$).

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Beşinci alt problemde, görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeylerinin görev yapılan okul türüne göre değişip değişmediği, farklı okul ortamları ve farklı öğrenci özelliklerinden etkilenip etkilenmediğinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Analizde kullanılacak istatistiki teste karar vermek için normallik testi yapılmıştır. Normal dağılım varsayımının tespit edilmesinde Shapiro-Wilk testi ile .05 anlam düzeyinde kullanılmıştır. Buna karşılık ortaokulda ve Andaolu lisesinde görev yapan görsel sanatlar öğretmeni sayısı 30'dan fazla olduğu için normal dağılım analizinin Kolmogorov Smirnov testi ile .05 anlam düzeyinde

yapılmıştır (Field, 2009). Normal dağılıma ilişkin bulgular Tablo 16 ve Tablo 17’de gösterilmiştir.

Tablo 17. İlkokulda, Meslek Lisesinde, Fen Lisesinde, Bilim Sanat Merkezinde ve Güzel Sanatlar Lisesinde Görev Yapan Görsel Sanatlar Öğretmenlere İlişkin Normallik Analizi Sonuçları

Görev Yapılan Okul Türü	N	Shapiro-Wilk (S-W)	$\bar{X}$	Standart Sapma (SS)
İlkokul	10	.58	37.80	3.01
Meslek Lisesi	20	.16	38.60	6.94
Fen Lisesi	5	.10	40.40	9.04
Bilim Sanat Merkezi	13	.16	45.23	5.11
Güzel Sanatlar Lisesi	27	.04	43.25	4.36

Tablo 18. Ortaokulda ve Anadolu Lisesinde Görev Yapan Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin Normallik Analizi Sonuçları

Görev Yapılan Okul Türü	N	Kolmogorov-Smirnov (K-S)	$\bar{X}$	Standart Sapma (SS)
Ortaokul	162	.00	40.45	7.37
Anadolu Lisesi	38	.08	40.81	6.91

Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testlerinin bulgularına dayalı olarak ilkokulda, Anadolu lisesinde, meslek lisesinde, fen lisesinde ve bilim sanat merkezinde görev yapan görsel sanatlar öğretmenlerinin Sanat Benlik Ölçeği toplam puan ortalamalarının normal dağılım gösterdiği ($p > .05$), buna karşılık ortaokulda görev yapan görsel sanatlar öğretmenlerinin Sanat Benlik Ölçeği toplam puanlarının normal dağılıma sahip olmadığı gözlenmiştir ($p < .05$). Bu bulgulara dayalı olarak görsel sanatlar parametrik olmayan test tekniklerinden Kruskal-Wallis testinin .05

anlam düzeyinde kullanılmasına karar verilmiştir (Field, 2009). Tablo 19’da Kruskal-Wallis testi sonuçları gösterilmiştir.

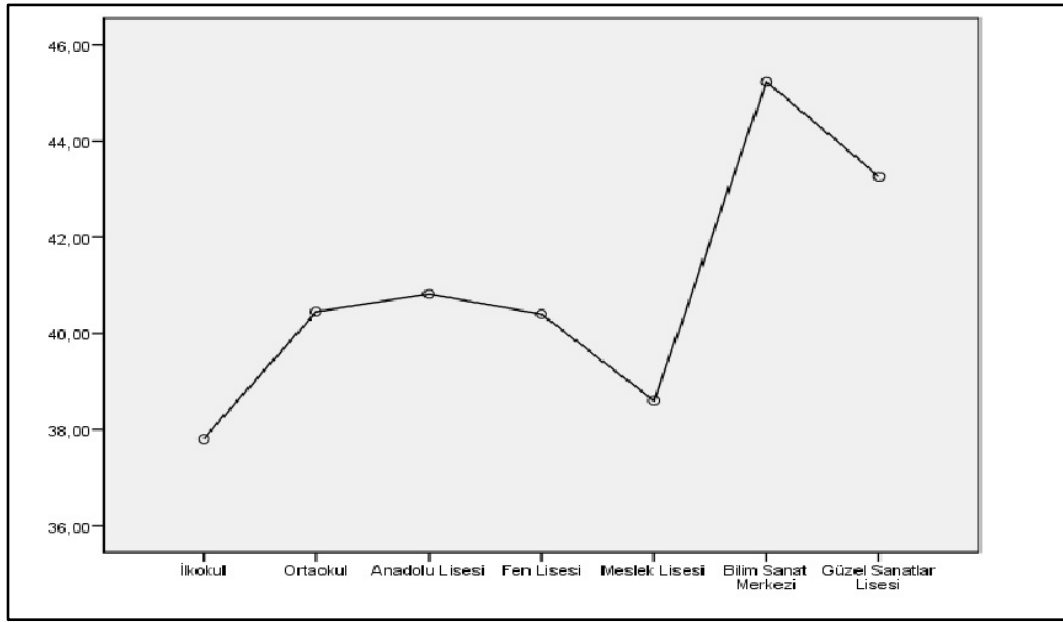
Tablo 19. Görev Yapılan Okul Türü Değişkenine İlişkin Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Ölçüm	Görev Yapılan Okul Türü	N	Ortalamalar Sırası	Ki-Kare	Serbestlik Dercesi	P
Sanat Benlik Kavram Ölçeği	İlkokul	10	81.95	22.28	6	.00
	Ortaokul	162	131.98			
	Meslek Lisesi	20	113.90			
	Anadolu Lisesi	38	142.92			
	Fen Lisesi	5	140.90			
	Bilim Sanat Merkezi	13	203.85			
	Güzel Sanatlar Lisesi	27	173.59			

$p = .05$

Kruskal-Wallis analizi sonucunda ulaşılan bulgulara bağlı olarak, görsel sanatlar öğretmenlerinin Sanat Benlik Ölçeğinden almış oldukları puanlar arasında anlamlı farklılık olduğu, bilim sanat merkezinde görev yapmakta olan görsel sanatlar öğretmenlerinin Sanat Benlik Ölçeğinden almış olduğu puan ile ilkokulda, ortaokulda, Anadolu lisesinde ve meslek lisesinde görev yapan görsel sanatlar öğretmenlerinin Sanat Benlik Ölçeğinden almış olduğu puanlar arasında anlamlı bir farkın olduğu ve bu farkın bilim sanat merkezinde görev yapan görsel sanatlar öğretmenleri lehine olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($P < .05$). Tablo 19’da gösterilen bulgular, güzel sanatlar lisesinde görev yapan görsel sanatlar öğretmenlerinin Sanat Benlik Kavram Ölçeğinden almış olduğu puan ortalaması ile ilkokulda ve meslek lisesinde görev yapan görsel sanatlar öğretmenlerinin Sanat Benlik Kavram Ölçeğinden almış oldukları puanların ortalaması arasında anlamlı bir farkın

bulunduğunu ve bu farkın güzel sanatlar lisesinde çalışan görsel sanatlar öğretmenleri lehine olduğunu ortaya koymuştur ($p < .05$). Bu bulgulara dayalı olarak görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeylerinin, görev yapılan okul türüne bağlı olarak değiştiği söylenebilir.

Şekil 1. Görev Yapılan Okul türü Değişkenine Yönelik Grafik

Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın altıncı alt probleminde, görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeyinin, mezun olunan fakülte türüne göre değişip değişmediğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Mezun olunan fakülte değişkenine yönelik olarak elde edilen verilerin analizin hangi istatistik test tekniklerinin kullanılacağına karar vermek için verilerin normallik varsayımını karşılayıp karşılamadığının ortaya konulması gerekmektedir. Örneklemde eğitim fakültesi mezunu görsel sanatlar öğretmeni sayısının 30'dan fazla olması nedeniyle normallik analizinin .05 anlam düzeyinde Kolmogorov-Smirnov testi ile yapılmasına karar verilirken, örneklemde 29 güzel sanatlar mezunu görsel sanatlar mezunu öğretmeni yer almasından dolayı, güzel sanatlar fakültesi mezunu görsel sanatlar öğretmenlerine ilişkin verilerin normallik analizinin Shapiro-Wilk testi ile .05 anlam düzeyinde yapılmasına karar verilmiştir. Normallik analizi sonuçları Tablo 20 ve Tablo 21'de gösterilmiştir.

Tablo 20. Eğitim Fakültesi Mezunu Görsel Sanatlar Öğretmenlerine Yönelik Verilerin Normallik Analizi Sonuçları

Mezun Olunan Fakülte	N	Kolmogorov-Smirnov (K-S)	$\bar{X}$	Standart Sapma (SS)
Eğitim Fakültesi	246	.00	40.41	6.38

Tablo 21. Güzel Sanatlar Fakültesi Mezunu Görsel Sanatlar Öğretmenlerine Yönelik Verilerin Normallik Analizi Sonuçları

Mezun Olunan Fakülte	N	Shapiro-Wilk (S-W)	$\bar{X}$	Standart Sapma (SS)
Güzel Sanatlar Fakültesi	29	.00	43.69	10.39

Tablo 20 ve Tablo 21’de gösterilen bulgular, eğitim fakültesi mezunu görsel sanatlar mezunu öğretmenlerin Sanat Benlik Kavramı Ölçeğinden almış oldukları puanların ve güzel sanatlar mezunu görsel sanatlar öğretmenlerinin Sanat Benlik Ölçeğinden almış oldukları puanların normal dağılmadığını göstermektedir ($p < .05$). Bu bulgudan hareketle parametrik olmayan test tekniklerinden Mann Whitney U testinin .05 anlam düzeyinde kullanılmasına karar verilmiştir. Tablo 22’de Mann-Whitney U testi sonuçları gösterilmiştir (Mann ve Whitney, 1947; Field, 2009).

Tablo 22. Mezun Olunan Fakülte Türü Değişkenine Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Ölçüm	Medeni Durum	N	Ortalamalar Sırası	Sıralar Toplamı	Mann Whitney U	P
Sanat Benlik Ölçeği	Eğitim Fakültesi	246	134.51	33088.50	2707.50	.03
	Güzel Sanatlar Fakültesi	29	167.64	4861.50		

$p = .05$

Tablo 22’de gösterilen bulgular, eğitim fakültesi mezunu görsel sanatlar öğretmenlerinin Sanat Benlik ölçeğinden almış oldukları puan ortalaması ile güzel sanatlar fakültesi mezunu görsel sanatlar öğretmenlerinin Sanat Benlik Kavram Ölçeğinden almış oldukları puan ortalaması arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılık olduğu ve bu farkın güzel sanatlar fakültesi mezunu görsel sanatlar öğretmenleri lehine olduğunu ortaya koymuştur ($p < .05$). Bu bulguya dayanarak görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeyinin mezun olunan fakülte türüne göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tartışma

Araştırmanın birinci alt problemine ilişkin elde edilen sonuçlar, kadın görsel sanatlar öğretmenlerinin Sanat Benlik Kavram Ölçeğinden almış oldukları puan ortalaması ile erkek görsel sanatlar öğretmenlerinin Sanat Benlik Ölçeğinden almış oldukları puan ortalaması arasında anlamlı bir farkın olmadığını ortaya koymuştur. Bir başka ifadeyle kadın ve erkek görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeyi açısından birbirine denk olduğu sonucu elde edilmiştir. Literatürde cinsiyet değişkenine ilişkin farklı sonuçlar ortaya koyan çalışmalar yer almaktadır. Lee (1998, 2002) fen ve mühendislik alanlarında öğrenim gören erkek üniversite öğrencilerin, bu alanlara yönelik benlik kavramı düzeyinin kadın üniversite öğrencilerinin benlik kavram düzeyinden anlamlı olarak daha yüksek olduğu sonucunu elde etmiştir.

Relich (1996), kadın ve erkek matematik öğretmenlerinin genel olarak matematik öğretimine yönelik benlik kavramları arasında anlamlı bir farkın olmadığını ancak daha özelde erkek matematik öğretmenlerinin zorluklara karşı gelmeye ilişkin benlik kavram düzeyinin, kadın matematik öğretmenlerinin benlik kavram düzeyinden anlamlı olarak daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Lee (1998; 2002) ve Relich (1996)'in araştırma sonuçlarının aksine, bu araştırmaya benzer olarak Stowers ve Durm (1996) yetişkin erkek ve kadınların benlik kavramlarının birbirine denk olduğunu rapor etmiştir. Benlik kavramının bireyin başkaları ile kurmuş olduğu etkileşimden ortaya çıktığı ve bu etkileşimin rol ve kimliklere göre şekillendiği göz önüne alındığında, öğretmen rolü ve kimliğinin sanat benlik kavramının gelişimindeki katkısının cinsiyete göre değişmediği sonucuna ulaşılmıştır (Mead, 1934; Stryker, 2000). Benlik kavramı, belli bir nesne veya duruma karşı bireyin kendine yönelik duygu, düşünce ve değerlendirmeleri olarak ele alındığında ise erkek ve kadın görsel sanatlar öğretmenlerinin sanatsal beceri gerektiren aktivitelere ilişkin öz-değerlendirmelerinin benzer ve birbirine denk olduğu söylenebilir (Rosenberg, 1979).

Araştırmanın ikinci alt problemine ilişkin elde edilen sonuçlar, ilk yetişkinlik dönemindeki görsel sanatlar öğretmenlerinin (20-39 yaş) sanat benlik kavram düzeyi ile orta yetişkinlik dönemindeki görsel sanatlar öğretmenlerinin (40-60 yaş) sanat benlik kavram düzeyi arasında anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir. Ross (1989)'un çalışma sonuçları araştırmanın yaş değişkenine ilişkin sonuçlarını desteklemektedir. Ross (1989), farklı yaş dönemlerindeki benlik kavramını boylamsal olarak incelediği çalışmasında, farklı yaş dönemlerindeki bireylerin benlik kavram düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Buna karşılık Bengston, Reedy ve Gordon (1985), McCrae ve Costa (1988), farklı yaş dönemlerindeki bireylerin, şu anki benlik kavram düzeyine ilişkin değerlendirmelerini geçmişe veya geleceğe atıfta bulunarak farklı şekillerde yaptıklarını ve bu nedenle benlik kavram düzeylerinin anlamlı olarak farklılaştığını sonucuna ulaşmışlardır. Cross ve Markus (1991), Herzog, Franks, Markus ve Holmberg (1996) insanların farklı yaş dönemlerinde, benlik kavramlarını değerlendirmede farklı olay ve durumları referans noktası yaptıklarını ileri sürmüşlerdir. Bu bilgiler ışığında araştırma sonuçları, farklı yaş dönemlerindeki görsel sanatlar öğretmenlerinin sanatsal aktivite ve durumlara yönelik benliklerini değerlendirmede farklılık arz etmedikleri, öz-değerlendirmelerinin birbirlerine denk olduğu, sanatsal aktivite ve durumlara eşit derecede önem atfettiği şeklinde

yorumlanabilir. Benlik kavramı, Lecky (1945)'in tanımlamasına dayalı olarak kişiliğin özü şeklinde değerlendirildiğinde, araştırma sonuçları, ilk ve orta yetişkinlik dönemindeki görsel sanatlar öğretmenlerinin kişilik yapılarının sanatsal aktivite ve durumlara karşı öz-değerlendirmelerinin birbirine benzer, homojen yapıda olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Araştırmanın üçüncü alt problemine ilişkin elde edilen sonuçlar, görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeyinin medeni durum değişkenine göre farklılaşmadığını göstermektedir. Benlik kavramının sosyolojik boyutu da vardır. Bu nedenle benlik kavramı, toplumsal kimlik ve rollerle ile yakından ilişkilidir (Gecas, 1982; Owens ve Samblanet, 2013). Benlik sisteminde bazı rol ve kimlikler daha fazla önem arz etmekte iken, bazı rol ve kimlikler, birey için daha az önemli olabilir (Epstein, 1973). Benlik kavramı, sosyolojik açıdan bireyin sahip olduğu rol ve kimliklerinin hiyerarşik düzeni olarak düşünüldüğünde (Mead, 1934; Stryker, 2000), araştırmanın bu sonucundan hareketle, evli ve bekar görsel sanatlar öğretmenlerinin benlik sistemlerinde sanatsal aktivite ve durumlara ilişkin rol ve kimlik algılarının birbirine denk öneme sahip olduğu söylenebilir. Araştırmanın üçüncü alt probleminden elde edilen sonuçların ışığında evli görsel sanatlar öğretmenlerinin sahip olduğu anne, baba ve eş rol ve kimliklerinin sanatsal aktivite ve durumlara yönelik benlik kavramlarını sınırlayıcı işleve sahip olmadığı yorumu yapılabilir.

Araştırmanın dördüncü alt problemine yönelik olarak elde edilen sonuçlar, görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeylerinin mesleki deneyim değişkenine göre farklılaşmadığını göstermektedir. Bu sonuç, görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeylerinin mesleki süreçte değişime uğramadığını; mesleki süreçte geçirilen yaşantıların sanat benlik kavram düzeyini anlamlı olarak değiştirmedini ortaya koymaktadır. Epstein (1972), Gecas (1982), Markus (1979), Owens ve Samblanet (2013), Shavelson ve diğ. (1976) ve Vispoel (1995), benlik kavramının dinamik ve çok yönlü bir yapı arz ettiğini, geçirilen deneyimler ışığında devamlı güncellendiğini belirtmişlerdir. Ancak bu görüşün aksine, araştırmanın ikinci ve dördüncü alt problemlerinin sonuçları birlikte ele alındığında, görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeylerinin ilerleyen dönemlerde geçirilen yaşantılara bağlı olarak değişmediği, oldukça kararlı ve sabit bir yapıda olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Görsel sanatlar öğretmenlerinin, mesleki süreçte edinmiş oldukları mesleki deneyimin rutin bir yapıda olduğu ve bu nedenle mesleki deneyimlerin, görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeylerini geliştirici niteliğe sahip olmadığı yorumu yapılabilir.

Araştırmanın beşinci alt probleminde elde edilen sonuçlar, bilim sanat merkezinde görev yapan görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeyinin, ilkokulda, ortaokulda, Anadolu lisesinde ve meslek lisesinde çalışan görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeyinden anlamlı olarak daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca güzel sanatlar lisesinde çalışan görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeyinin, ilkokulda ve meslek lisesinde çalışan görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeyinden anlamlı olarak yüksek olduğu, bilim sanat merkezinde görev yapan görev sanatlar öğretmenlerinin en yüksek sanat benlik kavram düzeyine sahip olduğu gözlenmiştir. Benlik kavramı, bireyin sosyal etkileşiminden doğan, bireyin sergilediği davranışlara başkalarının tepkisi sonucu bireyde gelişen bir öz-değerlendirmedir. Bu değerlendirme, sosyal etkileşim sürecinde diğer bireylerin gösterilen davranışa verdiği tepkiye, dönüte bağlı olarak devamlı güncellenir (Gecas, 1982; Mead, 1934; Rosenberg, 1979; Shavelson ve diğ., 1976; Wells, 1976). Bu bilgiye bağlı olarak araştırmanın beşinci alt probleminden elde edilen sonuçlar, görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeylerinin farklı sanatsal ve bilişsel beceri düzeyine sahip öğrenciler ile kurulan etkileşimden etkilendiği; bilim sanat merkezi ve güzel sanatlar lisesi öğrencilerinin, görsel sanatlar öğretmenlerinin yürütmüş olduğu öğretim etkinliklerine yönelik katılım ve performans düzeylerinin sanat benlik kavram düzeyini farklılaştırıcı işleve sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, sanat benlik kavramının görev yapılan okul türüne bağlı olarak farklılaşması, değişik okul türlerinde görev yapmanın görsel sanatlar öğretmenlerine farklı rol ve kimlik yüklemesi ile de açıklanabilir. Bilim sanat merkezinde ve güzel sanatlar lisesinde çalışma, görsel sanatlar öğretmenlerinin mesleki performanslarındaki beklentileri değiştirmiş ve bu değişim ise sanat benlik kavram düzeyinin görev yapılan okul türüne bağlı olarak farklılaşmasına neden olmuş olabilir. Bilim sanat merkezinde çalışan görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeyinin, güzel sanatlar lisesinde görev yapan görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeyine göre yüksek olması, üstün yetenekli öğrenciler ile kurulan sosyal etkileşimin, onlardan alınan geri dönütlerin sanat benlik kavramının gelişimindeki katkısının, güzel sanatlar lisesinin sunmuş olduğu atölye ve çalışma ortamı gibi etmenlerden daha fazla olması ile açıklanabilir.

Araştırmanın altıncı alt problemine ilişkin elde edilen sonuçlar, güzel sanatlar fakültesi mezunu görsel sanatlar öğretmenlerinin sahip olduğu sanat benlik kavram düzeyinin, eğitim fakültesi mezunu görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik

düzeyinden anlamlı olarak daha yüksek olduğunu göstermektedir. Görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeyinin mezun olunan fakülte değişkenine göre değişmesi, eğitim fakültesi güzel sanatlar eğitimi resim-iş öğretmenliği ana bilim dalı öğretim müfredatı ile güzel sanatlar fakültesi resim, heykel ve grafik ana sanat dalları öğretim müfredatı arasındaki farklılıktan kaynaklandığı düşünülmektedir. Eğitim fakültesi mezunu görsel sanatlar öğretmenleri, üniversitedeki mesleki hazırlık sürecinde hem temel sanat derslerini hem de alan öğretimi derslerini birlikte almış, öğretmenlik uygulaması ve okul deneyimi (staj) çalışmalarına katılmıştır. Buna karşılık güzel sanatlar fakültesi mezunu görsel sanatlar öğretmenleri ise resim, heykel ve grafik ana sanat dallarının birisinde uzmanlaşmış ve derinlemesine sanat eğitimi almışlardır. Bu nedenle güzel sanatlar fakültesi mezunu görsel sanatlar öğretmenlerinin derinlemesine sanat eğitimi almış olmaları, sanat benlik kavram düzeyinin, eğitim fakültesi mezunu görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavramı düzeyinden daha yüksek olmasına neden olmuş olabilir.

Bu sonuçlara dayalı olarak aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur:

1. Sanat benlik kavramı, bireyin sanatsal faaliyet ve durumlara yönelik kendi davranış ve becerilerini değerlendirmesidir. Yüksek bir sanat benlik kavramı, görsel sanatlar öğretmenlerinin mesleki performanslarını artırabilir. Araştırmada görev yapılan okul türünün, görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeyini farklılaştırıcı role sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda ilkokulların, ortaokulların, Anadolu liselerinin ve meslek liselerinin sanatsal olanak ve imkânlarının artırılması, çalışma şartlarının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeyini olumlu yönde etkileyebilir.
2. Araştırmada sanatsal becerisi yüksek ve üstün yetenekli öğrenciler ile kurulan sosyal etkileşimin, görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavramına olumlu yönde katkısı olduğu belirlenmiştir. Bu nedenle okul öncesi dönemden itibaren öğrencilerin bilişsel, duyuşsal, motorsal ve sanatsal açıdan uygun yöntem ve teknikler kullanılarak geliştirilmesi, görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeyini artırabilir.
3. Araştırmada mezun olunan fakülte türüne göre görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeylerinin farklılaştığı tespit edilmiştir. Eğitim fakültesi güzel sanatlar eğitimi resim-iş eğitimi ana bilim

dalı öğretim programlarında sanatsal içerikli derslerin artırılması, bu fakültelerden mezun görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavramı düzeyine olumlu katkıları olabilir.

4. Görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeyi mezun olunan fakülte türü değişkenine göre incelenmiştir. Gelecek araştırmalarda hizmet öncesi dönemde güzel sanatlar fakültesinde öğrenim görmekte olan görsel sanatlar öğretmen adaylarının sanat benlik kavram düzeyi ile eğitim fakültesi güzel sanatlar eğitimi resim-iş öğretmenliği ana bilim dalında öğrenim görmekte olan görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeyleri karşılaştırmalı olarak incelenebilir.
5. Araştırma kapsamında görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeyleri, nicel metodoloji kullanılarak görev yapılan okul türü değişkenine göre incelenmiş ve görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeylerinin görev yapılan okul türü değişkenine göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Gelecek araştırmalarda olayları ve olguları katılımcıların bakış açısından anlamayı ve yorumlamayı amaçlayan nitel araştırma metodolojilerinden olgusal çalışma tekniği kullanılarak sanat benlik kavramı düzeyindeki bu farklılık daha derinlemesine incelenebilir.
6. Araştırmada mesleki kıdem değişkenine göre görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeylerinin farklılaşmadığı, durağan bir yapıda olduğu tespit edilmiştir. Görsel sanatlar öğretmenlerine sınıf içi farklı öğretim stratejileri, sanatsal çalışmaların nasıl düzenlenebileceğine ilişkin hizmet içi eğitim kurslarının düzenlenmesi ve kurslardaki başarılarının objektif sınavlarla ölçülüp bu ölçme sonucuna dayalı olarak kariyer ilerleme (terfi) sisteminin getirilmesi, bu durağanlığı dinamik bir yapıya çevirebilir.
7. Bu çalışmada görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeyleri cinsiyet, yaş, medeni durum, mesleki deneyim, görev yapılan okul türü ve mezun olunan fakülte türü değişkenlerine göre incelenmiştir. Bu değişkenlere göre görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeyleri hakkında daha sağlıklı yorum yapabilmek için daha geniş örnekleme içeren yeni çalışmalar yürütülebilir.
8. Bu çalışmada görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeylerinin, mesleki kıdem değişkenine göre farklılaşmadığı ve durağan bir

yapıda olduğu tespit edilmiştir. Gelecek araştırmalarda görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavramlarının gelişimini daha geniş bir zaman perspektifinden ele almak için, hizmet öncesi dönemdeki görsel sanatlar öğretmen adaylarının sanat benlik kavram düzeyi ile hizmet içi dönemdeki görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeyleri karşılaştırmalı olarak incelenebilir.

9. Görsel sanatlar öğretmenlerinin mesleki açıdan kendilerini nasıl algıladıklarını derinlemesine kavrayabilmek amacıyla sanatsal becerileri öğretmeye yönelik benlik kavramı ölçeği geliştirilebilir.

Kaynakça

- American Psychiatric Association. (1987). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders*. Washington: American Psychiatric Association.
- Bengtson, V. L., Reedy, M. N., & Gordon, C. (1985). Aging and self-conceptions: Personality processes and social contexts. In J. E. Birren & K. W. Schaie (Eds.), *Handbook of the psychology of aging* (pp. 544-593). New York, NY, US: Van Nostrand Reinhold Co.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2007). *Research methods in education*. New York: Routledge.
- Cross, S. E., & Markus, H. R. (1990). The willful self. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 16 (4), 726-742.
- Duran, N.O., Tezer, E. (2005). Sanat Benlik-Kavramı Ölçeği'nin geçerliği ve güvenilirliği üzerine bir çalışma. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 23 (3), 47-55.
- Epstein, S. (1973) The self-concept revisited or a theory of a theory. *American Psychologist*, 28, 404-414.
- Field, A. (2009). *Discovering statistics using SPSS*. London: Sage Publications.
- Fraenkel, J.R., Wallen, N.E., & Hyun, H.H. (2012). *How to design and evaluate research in education*. New York: McGraw Hill.
- Gecas, V. (1982). The self-concept. *Annual Review of Sociology*, 8, 1-33.

- Herzog, A., Franks, M. M., Markus, H. R., & Holmberg, D. (1998). Activities and well-being in older age: effects of self-concept and educational attainment. *Psychology and Aging, 13*(2), 179-185.
- Kruskal, W. H., & Wallis, W. A. (1952). Use of ranks in one-criterion variance analysis. *Journal of the American Statistical Association, 47*(260), 583-621.
- Lecky, P. (1945). *Self-consistency: A theory of personality*. New York: Island Press.
- Lee, J. D. (1998). Which kids can "become" scientists? Effects of gender, self-concepts, and perceptions of scientists. *Social Psychology Quarterly, 61* (3), 199-219.
- Lee, J. D. (2002). More than ability: Gender and personal relationships influence science and technology involvement. *Sociology of Education, 75* (4), 349-373.
- Mann, H. B., & Whitney, D. R. (1947). On a test of whether one of two random variables is stochastically larger than the other. *The Annals of Mathematical Statistics, 18* (1), 50-60.
- Markus, H. (1977). Self-schemata and processing information about the self. *Journal of Personality and Social Psychology, 35*(2), 63-78.
- McCrae, R. R., & Costa, P. T. (1988). Age, personality, and the spontaneous self-concept. *Journal of Gerontology, 43*(6), 177-185.
- Mead, G. H. (1934). *Mind, self, and society: From the standpoint of a social behaviorist*. Chicago: University of Chicago Press.
- Owens, T.J., Samblanet, S. (2013). Self and self-concept. In J. DeLamater & A. Ward (Eds.), *Handbook of Social Psychology* (pp. 225-249). Netherland: Springer.
- Relich, J. (1980). Gender, self-concept and teachers of mathematics: effects on attitudes to teaching and learning. *Educational Studies in Mathematics, 30*, 179-195.
- Rosenberg, M. (1979). *Concevinig the self*. Malabar: Krieger Publishing.
- Ross, M. (1989). Relation of implicit theories to the construction of personal histories. *Psychological Review, 96*(2), 341-357.
- Shavelson, R. J., Hubner, J. J., & Stanton, G. C. (1976). Self-concept: Validation of construct interpretations. *Review of Educational Research, 46* (3), 407-441.

- Stowers, D., Drum, M.W. (1996). Does self-concept depend on body image? Gender analysis. *Psychological Reports, 78*, 643-646.
- Stryker, S.(2000). Identity competition: Key to differential social ovement participation?.In S. Stryker, T.J. Owens, & R.W. White (Eds.), *Self, identity and social movements* (pp. 1-17). Minneapolis: University of Minnesota.
- Vernon, P. E. (2014). *Personality Assessment (Psychology Revivals): A Critical Survey*. New York: Routledge.
- Vispoel, W. P. (1995). Self-concept in artistic domains: An extension of the Shavelson, Hubner, and Stanton (1976) model. *Journal of Educational Psychology, 87* (1), 134-153.
- Wells, L.E. (1976). Self-esteem: Its Conceptualization and measurement. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), University of Wisconsin: Madison.

Fine arts teachers' art self-concept in terms of gender, age, marital status, professional experience, type of the school and type of the faculty

Meral Coşkun, Muhammet Emin Kayserili

The present study aims to investigate level of fine arts teachers' art self-concept in terms of gender, age, marital status, professional experience, type of the school and type of the faculty.

Individual, making effort to understand and adjust social environment, first observe social settings and then makes inference based on his observation. He acts in accordance with his inference. Other individuals respond to his act as a feedback. He makes self-appraisal about himself and his behavior. This self-appraisal can be described as self-concept (Shavelson, Stanton and Hubner, 1976; Mead, 1934). Art self-concept can be defined as self-appraisal about his own artistic skills and performance, which he possesses.

The present study was conducted in survey research method, which is one of the quantitative research approach. Research sample consisted of 275 fine arts teachers

through convenience sampling. Data was collected through the Art Self-Concept Scale developed by Durna and Teazer (2005). Data was analyzed through Kolmogorov-Smirniov, Shapiro-Wilk, Mann Whitney U, independent t-test. As a result of the data analysis it was determined that level of fine arts teachers' art self-concept do not vary in terms of gender, age, marital status, and professional experience variables however there is a significant difference in favor of the fine arts teachers working in science art centers, fine arts high schools in terms of type of the school, there is a significant difference in favor the fine arts teachers who graduated from fine arts faculties in terms of type of the faculty.

As a result of the data analyses it concluded that gender is not variable that influences fine-arts teachers' self-concept because it was observed that scores of fine-arts' self-concept do not significantly change in terms gender. As for age variable, self-concept of fine art's teachers doesn't vary according to age. Therefore, it was concluded that fine-arts self-concept is not a construct that change over the course of life periods. Moreover, in the present research it was revealed that marital status does not lead to variance in fine-arts teacher's self-concept. As result of the data analysis about the marital status variable, it was inferred that marital roles does not influence fine-arts teachers' self-concept level. Like aforementioned variables, professional experience does not lead to any change in fine-arts teachers' self-concept. When the results about the age variable and professional experience, fine-arts self-concept is a stabilized personality construct which is not influenced from time and age. However, the findings indicate that school types in which the participant fine-arts teachers work influence fine-arts self-concept. As consequence of the data analysis interaction with more skilled students and working in prestigious schools increase fine-arts self-concept. Similarly it was found out that graduation type leads to fine-arts self-concept among the participant fine-arts teachers. Based on this result it was concluded that reception more intense fine-arts training in fine-arts faculties during pre-service period increases level of fine-arts self-concept much more than graduation from education faculty in which prospective fine-arts teachers receive less intense fine-arts training. Findings, obtained through the data analysis, was interpreted with respect to sociological and psychological aspects of the self-concept, discussed in the light of the relevant literature, suggestions were made.